

Л. Г. Райська (Чернігів)

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА В ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Вузівська програма з сучасної української літературної мови для факультету педагогіки і методики початкового навчання передбачає з'ясування питання значення творчості великого Кобзаря — Т. Шевченка, в історії формування і розвитку української літературної мови.

Саме через Шевченкове слово українська мова заявила про своє право на існування, про свої можливості бути в колі високо-розвинених літературних мов світу.

Зупинимось на окремих рекомендаціях щодо висвітлення ролі Т. Шевченка в історії української літературної мови

1. Залишивши для розгляду на заняттях з літератури питання багатогранності творчої спадщини великого генія українського народу, акцентуємо увагу студентів тільки на одній з цих граней — на значенні Т. Шевченка в історії народу як основоположника української літературної мови, зокрема торкаємось таких аспектів цього питання:

а) використання у творах Шевченка невичерпного лексичного багатства української загальнонародної мови (пісень, дум, переказів, приказок, прислів'їв тощо);

б) збагачення поетом літературної мови філософськими термінами (філософія, матерія, естетика, декабрист, свобода і под.), літературно-мистецькою і загальнокультурною лексикою (арена, арія, гармонія, грація, епілог, епопея, елегія, інтродукція, колега, оригінал, легіон, лабіринт, космополіт, консиліум та ін.); ономастичною лексикою (Богун, Наливайко, Підкова, Гамалія, Трясилр, Чалий, Швачка, Гонта, Дорошенко, Потоцький, Понятковський, Концепольський і под.), топонімічними назвами (Батурин, Звенигород, Монастирище, Лисянка, Лебедин, Сміла, Яр Холодний, Мотрин монастир, Остра брама, Кос-Арал тощо), реальними і міфологічними іменами і назвами стародавнього світу (Архімед, Брут, Прометей, Алкід, Аполлон, Лета, гінекей, гладіатор та ін.);

в) ролі Шевченка в унормуванні лексики, фонетичної і граматичної систем української мови;

г) розкриття синонімічних можливостей фонетики і граматики рідної мови;

д) довершеності вислову, виразності, точності слова Шевченкового, чистоти, образності і високої культури його мови;

е) неосягнутості діапазону Шевченкового слова, яке відбило в собі всі кольори і барви світу, багатогранність літературних жанрів, родів і видів, стилістичні можливості української мови;

є) творчий синтез поетом загальнонародної і старокнижної, церковнослов'янської лексики та фразеології;

ж) орієнтація Т. Шевченка не на діалектну, а на загальнонаціональну базу літературної мови (порівнюємо мову Шевченка з мовою творів його попередників, зокрема І. П. Котляревського, П. П. Гулака-Артемівського, Т. Ф. Квітки-Основ'яненка).

2. Ознайомлюємо студентів із відгуками передової громадськості того часу на «Кобзар» Т. Шевченка. Наводимо деякі з них.

Журнал «Отечественные записки»: «Вірші пана Шевченка найближчі до так званих народних пісень: в них немає штучності, ви їх легко приймете за народні пісні та легенди малоросіян...»

М. І. Костомаров: «Твори Шевченка, видані окремою книгою «Кобзар», свідчать про надзвичайне обдарування автора. Він не тільки насичений народною малоросійською поезією, а й цілком оволодів нею, підкорив її собі і дає їй витончену, зразкову форму». Це «цілий народ, що говорить устами свого поета».

М. Г. Чернишевський: «Маючи тепер такого поета, як Шевченко, малоросійська література... не потребує нічиєї ласки».

Таким чином, підводимо студентів до висновку, що «Україна прокинулася у Шевченкові» (М. Огарьов), який усьому світові показав чарівність, величність і могутність української мови.